

ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ЛІСОВОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Однією з основних тенденцій розвитку лісового сектору є зростання обсягів споживання основних видів лісопродукції. Показники експорту круглого лісу, а також пиломатеріалів, фанери, паперу та целюлози протягом останніх 30 років збільшилися утричі. В той же час прибутковість лісової промисловості є невисокою. Прийнятний рівень рентабельності в цьому секторі мають компанії, що займаються глибокою переробкою сировини, а найбільш успішні країни орієнтовані на експорт лісових товарів глибокої переробки – паперу, меблів, виробів з картону.

Відтак лісовий сектор загалом є привабливим об'єктом для інвестування. Утім, його інституційне середовище потребує формування належних умов конкурентного розвитку, а також можливостей для функціонування різноманітних вертикально-інтегрованих структур, організації механізму фінансування діючих малих і середніх підприємств. Крім того, необхідна ефективна інвестиційна політика, яка б використовувала нові організаційно-економічні механізми залучення інвестицій. Одним із форматів, який спроможний забезпечити таку взаємодію, є державно-приватне партнерство [1, с. 5].

Принциповою ознакою інвестиційної діяльності в лісовій галузі України є те, що ресурси лісу залишаються у власності держави, а засоби їх використання у виробничих процесах перейшли у приватну власність. У зв'язку з цим слід розробити інструментарій поєднання лісових ресурсів і засобів їх оброблення в один комплекс. Такі утворення в сучасних умовах можуть реалізовуватися в рамках проектного підходу, у межах якого існує можливість досягти мети власників ресурсу і засобів виробництва, а також консенсусу інтересів усіх учасників лісокористування і раціонального використання лісових ресурсів. З цією метою слід оцінити лісові ресурси як товар, що залучається в обіг, і створити можливості для відчуження окремих

прав на їх використання від одного до іншого власника через продаж. Оренда чи концесія можуть бути дієвими способами втілення цього підходу.

Важливо, щоб стимулювання інвестиційного процесу в лісовій галузі не перетворилося на незворотній процес перерозподілу власності. Для того, щоб лісові ресурси можна було залучати в інвестиційні проекти, необхідно визначити їх адекватну вартість, яка б відображала реальну ринкову вартість цих ресурсів і давала підстави для визначення пріоритетних напрямів їх використання. Без достовірної оцінки ефективне управління ними у проектах неможливе, а процес такого оцінювання щодо конкретної ділянки лісу має включати інвентаризацію його корисності. При оцінці важливо враховувати, що в цілому лісова галузь може генерувати різні види товарів та послуг. Такі товари і послуги можуть бути пов'язані не тільки з виробництвом деревини, а й продуктів харчування, забезпеченням природоохоронних та рекреаційних функцій [2, с. 4].

Важливою є власне структура механізму залучення лісових ресурсів до інвестиційних проектів. Фінансувати ці проекти можуть акціонери та інвестори. Практика свідчить, що частка інвестиційних коштів має перевищувати частку коштів, які підприємство вилучило з власного капіталу.

Недооцінка ресурсів лісової галузі, відсутність належної методичної та методологічної бази такої оцінки, її правового регулювання суттєво стримують нарощування інвестицій у сферу. Більше того, саме це є основною перешкодою для розвитку державно-приватного партнерства. Незважаючи на значну зношеність основних засобів лісопромислових підприємств, у нинішніх умовах все ж таки є можливості підвищити капіталізацію їх активів. При розробленні інвестиційних проектів одним із ключових факторів є ціна реалізації продукції лісової галузі. Проте достовірних джерел інформації про ціни на неї немає, як і належного товарного ринку, за яким можна було б визначити цінові параметри реалізації продукції лісового сектору і спрогнозувати реальне значення вільного грошового потоку [4, с. 9].

Наразі механізми залучення інвестицій у світовій практиці забезпечують підвищення прибутковості підприємств галузі. Для збільшення обсягів інвестицій та реалізації інвестиційних проектів у лісовому секторі необхідна відповідна фінансова інфраструктура, ключовим елементом якої є система лісотоварних бірж. Наприклад, на Чиказькій товарній біржі торгують опціонами та ф'ючерсами на брус та обрізну дошку. Ефективне функціонування таких бірж дасть змогу трансформувати наявні накопичення в інвестиції, поліпшити інвестиційну привабливість лісової галузі, отримати реальну ринкову ціну її продукції.

Однією з передумов формування механізму залучення інвестицій у досліджуваний сектор є наявність інструментів хеджування ризиків від несприятливої зміни ціни, до яких належать похідні цінні папери. Лісовий ф'ючерсний чи опціонний контракт являє собою документ на поставку продукції лісового сектору в майбутньому за ціною, визначеною сторонами, оплата якої здійснюється через певний термін. Реалізація таких процесів дає можливість фінансово забезпечити підприємство ще в момент лісозаготівлі. Тобто використання зазначених інструментів сприяє трансформуванню лісових ресурсів в активи, які генерують майбутні потоки капіталу. При цьому на практиці емісія похідних цінних паперів може здійснюватися не тільки власниками ресурсів, а й орендарями, концесіонерами, переможцями лісових аукціонів тощо.

З метою залучення лісових ресурсів до обігу через біржову торгівлю необхідно сформувати сприятливі умови для виставлення на торги підприємствами лісового сектору значної частки своєї продукції, визначити порядок її реалізації, асортимент, номенклатуру. Слід створити ефективну систему державного регулювання і контролю за біржовою діяльністю, включаючи ліцензування основних її організаторів, зокрема посередників та брокерів, які здійснюють ф'ючерсні та опціонні процеси в торгівлі на біржі.

Серед основних перешкод розвитку біржової торгівлі строковими інструментами, що базуються на продукції лісової галузі, є недостатній

рівень розвитку ринкових відносин між постачальниками та покупцями. Постачальники часто незацікавлені в такому способі реалізації продукції, а продавці звикли до взаємодії з обмеженим колом постачальників. Однак стратегічний інтерес держави полягає саме у розвитку всієї лісової галузі, залученні інвестицій до неї [4, с. 8].

Питання розвитку бірж є важливим, адже за нинішніх умов доступ до довгострокових фінансових ресурсів для середніх і дрібних компаній, пов'язаних з використанням лісових ресурсів, фактично блокований (українські банки станом на кінець 2018 р. майже не кредитують виробничу сферу), а механізм виходу на зарубіжні ринки позичкового фінансування не відпрацьований. Відтак, на рівні державної політики важливо забезпечити перехід лісового сектора до розвитку на основі комплексу інноваційно-інвестиційних ресурсів [3, с. 11].

За нинішніх умов вихід підприємств, що функціонують у лісовій галузі України, на ринок капіталу суттєво обмежений. Навіть за умови подолання формальних перешкод знадобиться певний час для відновлення довіри інвесторів: кожне підприємство, що прагне залучити додаткові інвестиції, мусить мати кредитну історію.

Використані джерела

1. Голян В.А. Державно-приватне партнерство як ефективна форма підприємництва у лісовому секторі / В.А.Голян, С.М.Демидюк // Агросвіт. 2010. – №15.– С. 2–9.
2. Дубас Р.Г. Екологічна сертифікація лісів як чинник підвищення інвестиційної привабливості лісової сфери України / Дубас Р.Г. // Інвестиції: практика та досвід. 2012. – №1. – С. 4–6.
3. Карпук А.І. Державно-приватне партнерство у лісовому господарстві: інноваційно-інвестиційний аспект / Карпук А.І. // Інвестиції: практика та досвід. 2011. – №21. – С. 10–13.

4. Ступень М.Г. Сучасні механізми реалізації інвестиційних проектів у лісовому секторі / М.Г.Ступень, Б.В.Шумлянський // Збалансоване природокористування. 2015. – №2. – С. 5–9.

О.М. Гамзіна, провідний економіст,
відділ проблем економіки земельних і лісових ресурсів Державної
установи “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
Національна академія наук України”